

การศึกษาทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพจังหวัดระนอง
ที่ตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างประเทศ
THE STUDY OF CHARACTERISTICS OF WELLNESS TOURISM RESOURCES
IN RANONG PROVINCE THAT MEET THE NEEDS
OF THAI AND FOREIGN TOURISTS

ธนัชชา ชัยชัชวาลประทีป

Tanichar Chaichatchawalprateep

คณะอุตสาหกรรมการโรงแรมและการท่องเที่ยว มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์
จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

Faculty of Hospitality and Tourism Industry, Rajamangala University of Technology Rattanakosin, Prachuap Khiri Khan

E-mail: Tanichar.cha@mutr.ac.th

Received February 21, 2023; Revised March 24, 2023; Accepted April 29, 2023

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มุ่งเน้นศึกษาคุณลักษณะของทรัพยากรท่องเที่ยวที่เหมาะสมต่อการส่งเสริมสุขภาพเพื่อนำมาประเมินและจัดประเภทแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพและสร้างแนวทางในการออกแบบเส้นทางและกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพในจังหวัดระนอง ตลอดจนแนวทางการพัฒนาทรัพยากรสู่เมืองท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ การวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงผสมผสาน ซึ่งเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลทั้งสิ้น 73 ท่าน ด้วยวิธีการสุ่มแบบสโนว์บอลและสุ่มแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัย ประกอบด้วยแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง แบบประเมินและการประชุมเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

ผลการวิจัย พบว่า ทรัพยากรท่องเที่ยวในจังหวัดระนองที่เหมาะสมกับการส่งเสริมสุขภาพมี 9 ประเภท รวมถึงทรัพยากรด้านศาสนสถาน และสถานบริการด้านสุขภาพ โดยแบ่งคุณลักษณะตามสุขภาพได้ 6 ประเภท ส่วนใหญ่กระจุกตัวอยู่ในเขตอำเภอเมือง ทั้งนี้สามารถสร้างเส้นทาง รูปแบบและกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ได้ 2 ลักษณะคือ 1) การท่องเที่ยวเพื่อส่งเสริมสุขภาพหรือป้องกันโรค เรียกว่า เส้นทางสร้างสุขภาพ และ 2) การท่องเที่ยวเพื่อรักษาหรือฟื้นฟูสุขภาพ เรียกว่า เส้นทางฟื้นฟู ส่วนแนวทางการพัฒนาทรัพยากรท่องเที่ยวเชิงสุขภาพที่ตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างประเทศของแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพแต่ละประเภทสามารถสรุปได้ดังนี้ 1) การปรับปรุงและเพิ่มเติมโครงสร้างพื้นฐานทางการท่องเที่ยว 2) การสื่อความหมายทางการท่องเที่ยวโดยใช้เทคโนโลยีและอาสาสมัครเยาวชน 3) การสร้างการรับรู้และความเข้าใจและการอบรมแก่ชุมชน 4) การพัฒนาเอกลักษณ์การให้บริการด้านสุขภาพเป็นไปในแนวทางและมีมาตรฐานเดียวกัน ตลอดจนพัฒนาผลิตภัณฑ์สุขภาพโดยใช้ส่วนผสมจากทรัพยากรที่โดดเด่นของจังหวัด และ 5) สร้างความร่วมมือและสนับสนุนด้านการท่องเที่ยวของจังหวัดระนองทั้งภาครัฐและภาคเอกชน

คำสำคัญ: ทรัพยากรท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ, การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ, ความต้องการของนักท่องเที่ยว

Abstract

This research aimed to study the characteristics of tourism resources suitable for health promotion in order to evaluate and classify health tourism destinations and create guidelines for designing routes and activities for health tourism in Ranong Province, as well as guidelines for the development of tourism resources for a health tourism city. This study was a mixed methodology research. The structured interview, an assessment form, and participatory action meetings were used to collect data from 73 key informants and snowballing samplings according to each research objectives.

The result showed that there were 9 categories of appropriately tourism resources for health promotion including temples and health facilities, which can be classified according to health characteristics into 6 types, mostly concentrated in Muang district of Ranong province. Mentioned tourism resources could create 2 types of routes, models, and activities, which were: 1) Tourism for health promotion and disease prevention, which can be defined as “strengthening health route”, and 2) Tourism for maintaining and rehabilitating health, which can be defined as “Fuen-Rak Route”. Guidelines of tourism resource development were: 1) improve and increase tourism infrastructures, 2) develop tourism interpretation with technology and youth volunteers, 3) increase awareness and understanding, as well as provide training to people in the community, 4) reinforce the identity of health service and service standard in the same direction, while continually increasing service potential for staff and developing health products with outstanding local materials and resources, and 5) reinforce the tourism networks with private and public partnerships in Ranong province.

Keywords: Health Tourism resources, Wellness tourism, Tourist’s Desires

บทนำ

อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวมีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศไทยซึ่งมีศักยภาพที่สูงและโดดเด่น รัฐบาลมีการกำหนดยุทธศาสตร์ต่าง ๆ เพื่อส่งเสริมและเพิ่มขีดการแข่งขันทางด้านการท่องเที่ยวขึ้น ซึ่งการเชื่อมโยงการท่องเที่ยวสู่การบริการส่งเสริมและสนับสนุนสุขภาพเป็นหนึ่งในยุทธศาสตร์ที่ถูกกำหนดอยู่โดยตลอด อาทิ นโยบายการพัฒนาประเทศสู่การเป็นศูนย์กลางสุขภาพของภูมิภาคเอเชีย ฯลฯ ประกอบกระแสความนิยมด้านการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ ซึ่งเห็นได้จากมูลค่ารายได้ทางการตลาดทางการท่องเที่ยวซึ่งไทยจัดอยู่ในอันดับที่ 4 ของทวีปเอเชีย และอันดับที่ 13 ของโลก (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2561) ข้อมูลเมื่อปี 2559 พบว่า ประเทศไทยเป็นอันดับ 1

ในภูมิภาคเอเชียที่มีส่วนแบ่งทางการตลาดด้านการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพสูงสุด สะท้อนให้เห็นถึงการกระจุกตัวของรายได้และนักท่องเที่ยวอยู่ในประเทศไทยเป็นสำคัญ ทั้งนี้ ผลการศึกษาทัศนคติและความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศที่เดินทางมาท่องเที่ยวในประเทศไทย พบว่าการเดินทางมาเพื่อดูแลสุขภาพและใช้บริการทางแพทย์เป็นวัตถุประสงค์หลัก ซึ่งเกินครึ่งของนักท่องเที่ยวเลือกใช้บริการกิจกรรมสปาและนวดแผนไทย ส่วนการเข้ารับการรักษาทางการแพทย์เป็นลำดับรองลงมา

การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ แบ่งเป็น 2 ประเภท คือ การท่องเที่ยวเชิงส่งเสริมสุขภาพและการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ ซึ่งประเทศไทยมีชื่อเสียงและเป็นที่ยอมรับทั้งสองประเภท โดยเฉพาะการใช้ภูมิปัญญาการดูแลสุขภาพทั้งสุขภาพร่างกายและจิตใจ (Global Spa Summit, 2012) ลักษณะของการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพที่มักเป็นการดูแลสุขภาพป้องกัน โดยการดูแลสุขภาพตนเองก่อนป่วยด้วยกิจกรรมต่าง ๆ ที่เป็นการป้องกัน ส่งเสริมสุขภาพ และยกระดับคุณภาพชีวิต ปัจจุบันการดูแลสุขภาพแบบองค์รวมได้รับความนิยมมากขึ้น โดยมีได้เน้นเพียงการดูแลสุขภาพเท่านั้น แต่กลับให้ความสำคัญไปถึงสุขภาพที่มุ่งเน้นการต่อสู้กับความเครียดและแก้ปัญหาทางจิตในการดำเนินชีวิตด้วย เนื่องจากมนุษย์ตระหนักถึงการดูแลสุขภาพจากภายในสู่ภายนอก มุ่งเน้นวิถีชีวิตมากกว่าความเจ็บป่วย มีความรับผิดชอบต่อตนเองเพื่อให้ชีวิตดำเนินไปอย่างสมบูรณ์ (สุรีย์ ธรรมิกบวร, 2554) ดังนั้นการส่งเสริมสุขภาพแบบองค์รวมจึงครอบคลุมในทุกมิติของบุคคล และสร้างความเข้มแข็งให้กับสังคมอีกด้วย เหตุนี้จึงทำให้เกิดความนิยมต่อกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพในกลุ่มคนรักสุขภาพขึ้น ทั้งนี้ในด้านการท่องเที่ยว Mueller และ Kaufmann (2001) พบว่า สุขภาพที่ดีมีความสัมพันธ์กับการเดินทางและการย้ายถิ่นที่อยู่อาศัย โดยมีความต้องการการรักษาหรือส่งเสริมสุขภาพเป็นแรงจูงใจหลัก ประเทศไทยมีการนำทรัพยากรทางธรรมชาติมาใช้ในการส่งเสริมและดูแลสุขภาพอย่างกว้างขวาง อาทิ น้ำพุร้อน น้ำแร่ โคลน แร่ธาตุ และพืชสมุนไพรต่าง ๆ ทรัพยากรที่กล่าวมานั้นเป็นสิ่งดึงดูดและตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวที่ต้องการเที่ยวไปพร้อมกับการดูแลสุขภาพได้

ดังนั้น บทความนี้จะนำเสนอผลการศึกษาลักษณะของทรัพยากรการท่องเที่ยวในพื้นที่จังหวัดระนอง เพื่อค้นหาคุณลักษณะทรัพยากรที่เหมาะสมในการส่งเสริมสุขภาพ และจัดแบ่งประเภทแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ อันเป็นการพัฒนาให้เป็นเมืองท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ ตลอดจนเป็นการส่งเสริมและผลักดันให้ทรัพยากรนั้นรองรับการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพได้ และเพื่อเป็นข้อมูลในการออกแบบเส้นทาง รูปแบบ และกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพในแหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพของจังหวัดระนองต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาคุณลักษณะของทรัพยากรการท่องเที่ยวที่เหมาะสมในการส่งเสริมสุขภาพของพื้นที่จังหวัดระนอง
2. เพื่อประเมินทรัพยากรการท่องเที่ยวที่โดดเด่นในการส่งเสริมสุขภาพ และจัดแบ่งประเภทของแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพพื้นที่จังหวัดระนอง

3. เพื่อนำเสนอข้อมูลลักษณะของทรัพยากรการท่องเที่ยวที่โดดเด่นในการส่งเสริมสุขภาพสำหรับการออกแบบเส้นทาง รูปแบบและกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพในแหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพของจังหวัดระนอง

4. เพื่อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพของจังหวัดระนองที่ตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างประเทศ

การทบทวนวรรณกรรม

การศึกษาทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพจังหวัดระนองที่ตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างชาติ นั้น ผู้วิจัยได้สังเคราะห์แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยไว้ดังนี้

แนวคิดเกี่ยวกับทรัพยากรท่องเที่ยว

ทรัพยากรการท่องเที่ยวเป็นสิ่งที่เกิดขึ้น ณ สถานที่ใดสถานที่หนึ่งทั้งที่สัมผัสได้และสัมผัสไม่ได้ ส่วนของทรัพยากรท่องเที่ยวเชิงสุขภาพนั้น มีรูปแบบทั้งสองลักษณะตามคำนิยามข้างต้น การดูแลสุขภาพในกิจกรรมการท่องเที่ยว มักจะตั้งอยู่ในพื้นที่ที่มีสภาพแวดล้อมที่อุดมสมบูรณ์และมีธรรมชาติที่รื่นรมย์พร้อมด้วยสิ่งอำนวยความสะดวกที่น่าพอใจ การพักผ่อนที่เพลิดเพลินไปกับธรรมชาติและการทำงานกิจกรรมหลายอย่าง เป็นปัจจัยหลักและปัจจัยที่สร้างบันดาลใจที่ให้นักเดินทางเพื่อสุขภาพสนใจ ซึ่งจากที่กล่าวมาสะท้อนไปถึงประเภทของทรัพยากรท่องเที่ยวที่รองรับนักท่องเที่ยวสุขภาพตามความสนใจ ดังเช่น Cornelia Voigt (2013) และ Hogab and Voigt (2013) กล่าวถึงทรัพยากรท่องเที่ยวเชิงสุขภาพประกอบด้วย ทรัพยากรธรรมชาติ ทรัพยากรทางวัฒนธรรม ทรัพยากรการแพทย์ทางเลือก ทางเลือกเสริมและการแพทย์ทางเลือกทดแทน วิถีชีวิตที่เกี่ยวกับสุขภาพ สุขภาพชุมชน กิจกรรมสุขภาพ การประชุม และการออกกำลังกาย และทรัพยากรมนุษย์และความสามารถ

แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ

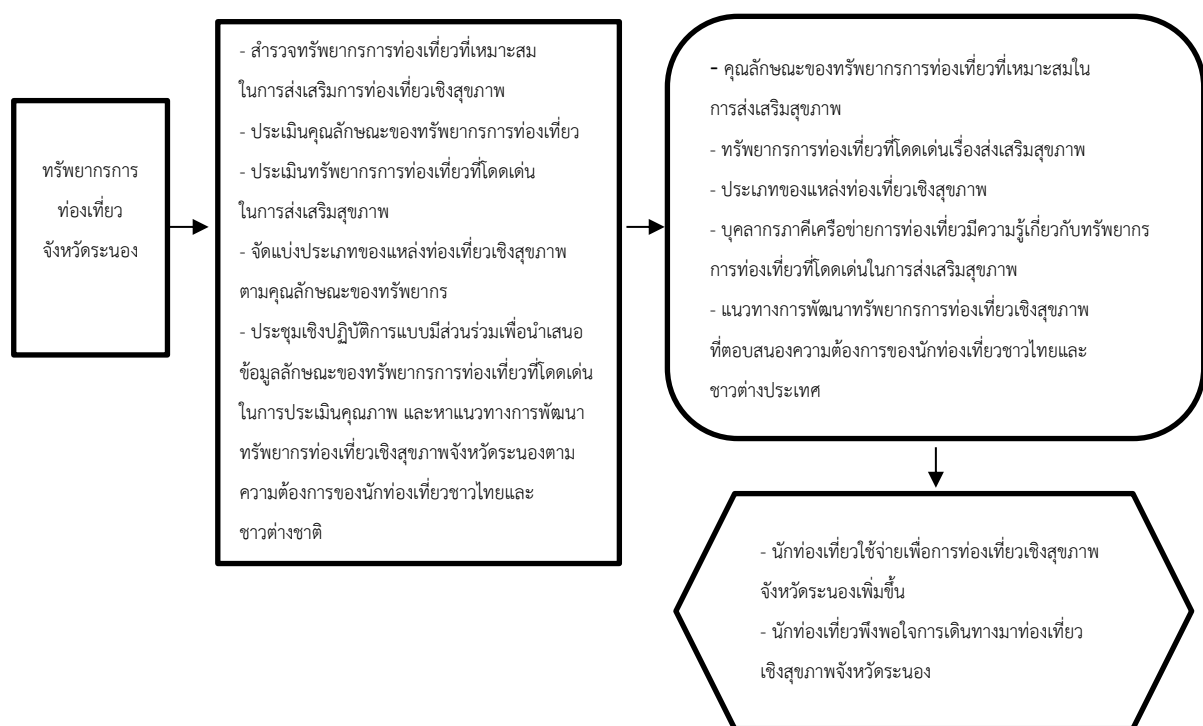
แนวคิดของ Mueller และ Kaufmann (2001) กล่าวว่า การมีสุขภาพที่ดีย่อมมีความสัมพันธ์กับการเดินทางและการย้ายถิ่นที่อยู่ โดยมีแรงจูงใจหลักจากความต้องการรักษาและส่งเสริมสุขภาพซึ่งเป็นการขยายแนวคิดความคิดจาก Dunn (1959) ที่มีการตีความทางสุขภาพที่มากกว่าความเจ็บป่วยเพียงอย่างเดียว แต่รวมไปถึงความคิดในการสร้างสมดุลทางร่างกาย จิตใจ และวิญญาณ รวมทั้งสภาพแวดล้อมทางสังคม วัฒนธรรมและจิตวิญญาณ ซึ่งสอดคล้องกับ Smith & Kelly (2006) ที่เสนอมิติการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ โดยนักท่องเที่ยวสุขภาพเลือกที่จะเดินทางไปพักผ่อนในที่สงบเงียบและแสวงหาที่สงบเชิงจิตใจและวิญญาณเพื่อให้จิตใจสงบ ซึ่งเดิมนั้นรูปแบบการท่องเที่ยวบางแห่งนั้นอาจมีจุดประสงค์เพื่อเพิ่มสุขภาพและความเป็นอยู่ที่ดี (Kucukusta & Heung, 2012) รวมถึงกีฬาและกิจกรรมอื่น เช่น กอล์ฟ ปั่นจักรยาน เป็นต้น ซึ่งกิจกรรมเหล่านี้มุ่งเน้นไปที่สุขภาพที่ดีและเป็นที่ยอมรับในตลาดการท่องเที่ยวภายใต้การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ ขณะที่ Bushell and Sheldon (2009) ได้กำหนดรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพแบบองค์รวมขึ้นกล่าวคือ การเดินทางที่รวมสุขภาพร่างกาย ความงาม อายุยืนและการรับรู้ทางจิตวิญญาณ ตลอดจนการเชื่อมต่อกับชุมชน ธรรมชาติและความลึกซึ้ง

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ชยาภรณ์ ชีระเวชพลกุล (2561) ได้แบ่งประเภทแหล่งท่องเที่ยวในการส่งเสริมสุขภาพในจังหวัดระนอง ออกเป็น 3 ประเภท ได้แก่ 1) แหล่งท่องเที่ยวเชิงส่งเสริมสุขภาพทางธรรมชาติ 2) แหล่งท่องเที่ยวเชิงส่งเสริมสุขภาพที่มนุษย์สร้างขึ้น และ 3) แหล่งท่องเที่ยวเชิงส่งเสริมสุขภาพแบบผสมผสาน ประกอบกับ สรรคนันท์ ตันติอุโฆษกุล อัครวงศ์ และคณะ (2561) ได้แบ่งแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพที่มีความโดดเด่นของจังหวัดนครศรีธรรมราช โดยศึกษาแนวคิดในการสร้างความน่าหลงใหล 6 ประเภท ได้แก่ 1) แหล่งศิลปวัฒนธรรม 2) แหล่งทางธรรมชาติ 3) แหล่งจำหน่ายอาหารเพื่อสุขภาพ 4) ศาสนสถาน 5) สถานบริการเพื่อเสริมสร้างสุขภาพ และ 6) วิถีชีวิตของคนในชุมชน

กรอบแนวคิดการวิจัย

แผนภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงผสมผสานระหว่างการวิจัยเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ (Mixed – Method Research) โดยมีความหลากหลายในการใช้เครื่องมือ ทั้งแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) และแบบประเมิน

กลุ่มผู้ให้ข้อมูล

วัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อศึกษาคุณลักษณะทรัพยากรท่องเที่ยวในการส่งเสริมสุขภาพ กลุ่มผู้ให้ข้อมูลเป็นตัวแทนสำนักงานท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดระนอง นายกสมาคมส่งเสริมการท่องเที่ยวจังหวัดระนอง และตัวแทนชุมชนและเจ้าของทรัพยากร ซึ่งใช้การสุ่มแบบสโนว์บอลลิงและสุ่มแบบเจาะจงตามลำดับ จำนวนกลุ่มผู้ให้ข้อมูลทั้งสิ้น 27 คน

วัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อประเมินทรัพยากรการท่องเที่ยวที่โดดเด่นในเรื่องส่งเสริมสุขภาพและจัดแบ่งประเภทของทรัพยากรท่องเที่ยว กลุ่มผู้ให้ข้อมูลเป็นนักวิชาการด้านการท่องเที่ยว ผู้เชี่ยวชาญด้านสิ่งแวดล้อม ผู้เชี่ยวชาญด้านการส่งเสริมสุขภาพ ผู้เชี่ยวชาญด้านการท่องเที่ยว ผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยว นักธุรกิจอาชีพ และตัวแทนชุมชน/เจ้าของทรัพยากร จำนวนทั้งสิ้น 13 คน โดยใช้การสุ่มแบบเฉพาะเจาะจง

วัตถุประสงค์ที่ 3 และ 4 เพื่อออกแบบเส้นทาง รูปแบบและกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ และเสนอแนวทางการพัฒนา กลุ่มผู้ให้ข้อมูลเป็นตัวแทนจากสมาคมส่งเสริมการท่องเที่ยวจังหวัดระนอง หอการค้าจังหวัดระนอง สมาคมธุรกิจท่องเที่ยวจังหวัดระนอง นักธุรกิจ สถานประกอบการเพื่อสุขภาพที่ผ่านการรับรองมาตรฐานสถานบริการเพื่อสุขภาพ หน่วยงานภาครัฐ และเจ้าของทรัพยากรในพื้นที่จังหวัดระนองที่มีความโดดเด่นในการส่งเสริมสุขภาพ จำนวนทั้งสิ้น 35 คน โดยใช้การสุ่มแบบเฉพาะเจาะจง

เครื่องมือ

ตามวัตถุประสงค์ที่ 1 มีการใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยการบันทึกเสียงและจดลงแบบสัมภาษณ์ พร้อมกับบันทึกภาพนิ่ง โดยมีเกณฑ์คัดกรองทรัพยากรท่องเที่ยวเบื้องต้น ประกอบด้วย ต้องผ่านเกณฑ์มาตรฐานแหล่งท่องเที่ยว สถานบริการเพื่อสุขภาพต้องเป็นไปตาม พ.ร.บ. สถานบริการเพื่อสุขภาพ พ.ศ. 2559 ร้านอาหารต้องผ่านการรับรองมาตรฐานอาหารสะอาด รสชาติอร่อย ที่พักต้องผ่านเกณฑ์มาตรฐานที่พักเพื่อการท่องเที่ยวหรือมาตรฐานโฮมสเตย์ และทรัพยากรท่องเที่ยวต้องได้รับรางวัลที่เกี่ยวข้องกับการจัดการจัดการท่องเที่ยวหรือเป็นที่ยอมรับของสังคม

ตามวัตถุประสงค์ที่ 2 ใช้แบบประเมินทรัพยากรท่องเที่ยวซึ่งเป็นทรัพยากรที่ได้จากศึกษาตามวัตถุประสงค์ที่ 1 โดยกำหนดค่าแบบ Rating Scale ตั้งแต่ 1-5 คะแนน เรียงตั้งแต่ต่ำมากและสูงมากตามลำดับ ซึ่งค่าระดับคะแนนที่ได้นั้นสามารถแบ่งเป็นช่วงชั้น 5 ระดับ ตามค่าร้อยละ ดังนี้ ร้อยละ 85 -100 เท่ากับมีความโดดเด่น/ศักยภาพสูงมาก ร้อยละ 80 -84.99 เท่ากับมีความโดดเด่น/ศักยภาพสูง ร้อยละ 75 -79.99 เท่ากับมีความโดดเด่น/ศักยภาพปานกลาง ร้อยละ 70 -74.99 เท่ากับมีความโดดเด่น/ศักยภาพน้อย และต่ำกว่าร้อยละ 70 เท่ากับมีความโดดเด่น/ศักยภาพน้อยมาก

วัตถุประสงค์ที่ 3 และ 4 ใช้การประชุมเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม โดยนำเสนอข้อมูลลักษณะทรัพยากรท่องเที่ยวที่โดดเด่นที่ได้จากการประเมินตามวัตถุประสงค์ที่ 2 และหาแนวทางการพัฒนาทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงคุณภาพจังหวัดระนองตามความต้องการของนักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างประเทศ

การวิเคราะห์ข้อมูล

ตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) จากข้อมูลสัมภาษณ์ของกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้การตรวจสอบข้อมูลเชิงคุณภาพแบบสามเส้า (Triangular) เพื่อให้ข้อมูลที่ได้อาจมีความหลากหลาย น่าเชื่อถือ แม่นยำและสอดคล้องกันมากที่สุดด้วยวิธีที่แตกต่าง ซึ่งการวิจัยนี้ใช้การวิเคราะห์จากมุมมองทางทฤษฎีที่แตกต่างกัน

ตามวัตถุประสงค์ที่ 2 ใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) เพื่อหาค่าร้อยละ (Percentage) และนำทรัพยากรท่องเที่ยวที่มีความโดดเด่นที่มีค่าประเมินอยู่ในระดับกลางขึ้นไปมาจัดแบ่งประเภทเท่านั้น โดยเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลจะถูกนำมาหาค่าความเชื่อมั่นจากตัวอย่างที่ไม่ได้ใช้ในงานวิจัยจำนวน 30 คนก่อนการเก็บข้อมูลจริง

ตามวัตถุประสงค์ที่ 3-4 ใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหาตามแบบวัตถุประสงค์ที่ 1

ผลการวิจัย

1. วัตถุประสงค์ที่ 1 ผลการศึกษาคุณลักษณะของทรัพยากรการท่องเที่ยวที่เหมาะสมในการส่งเสริมสุขภาพของพื้นที่จังหวัดระนอง พบว่า ทรัพยากรที่ทำให้นักท่องเที่ยวมีความรู้สึทางบวก 4 มิติ คือ ด้านร่างกาย ด้านจิตใจ ด้านสังคม และด้านจิตวิญญาณ ตามลักษณะของทรัพยากรที่เหมาะสมกับแนวคิดการส่งเสริมสุขภาพ 4 องค์ประกอบ ได้แก่ การส่งเสริมสุขภาพ การป้องกันสุขภาพ การรักษาสุขภาพและการฟื้นฟูสุขภาพ สามารถจำแนกทรัพยากรได้ 4 ประเภท ดังนี้

1.1 ทรัพยากรท่องเที่ยวทางธรรมชาติ มีทั้งสิ้น 2 ประเภท ดังนี้

1) ทรัพยากรน้ำซึ่งเหมาะสมกับการส่งเสริมสุขภาพมี 3 ชนิดได้แก่ น้ำแร่ จำนวน 4 แห่ง มีความเหมาะสมต่อการส่งเสริมสุขภาพทั้ง 4 ลักษณะและตอบสนองความต้องการทั้ง 4 มิติ ขณะที่แม่น้ำ/ลำธาร จำนวน 2 แห่ง และน้ำตก จำนวน 5 แห่ง มีความเหมาะสมต่อการส่งเสริมสุขภาพเพียง 2 ลักษณะ คือ การส่งเสริมและการฟื้นฟู และตอบสนองความต้องการเพียงด้านจิตใจด้านเดียว

2) ทรัพยากรท่องเที่ยวทางธรณีสัณฐานซึ่งเหมาะสมกับการส่งเสริมสุขภาพมี 3 ชนิด ได้แก่ ถ้ำ จำนวน 1 แห่ง ภูเขา จำนวน 3 แห่ง และหาด/เกาะ จำนวน 1 แห่ง ทรัพยากรทั้ง 3 ชนิดมีความเหมาะสมต่อการส่งเสริมสุขภาพด้านการส่งเสริมและการฟื้นฟู และตอบสนองความต้องการด้านจิตใจเพียงด้านเดียว

1.2 ทรัพยากรทางประวัติศาสตร์ พบ 4 แห่ง คือ จวนเจ้าเมืองระนอง บ้านร้อยปีเทียนสี พระราชวังรัตนรังสรรค์ (จำลอง) และศิลาจารึกสลักพระปรมาภิไธยย่อ จ.ป.ร. ทั้ง 4 แห่ง เหมาะสมต่อการส่งเสริมสุขภาพเพียงลักษณะเดียว คือ การส่งเสริม ส่วนการตอบสนองความต้องการมี 2 มิติ คือ ด้านจิตใจ และด้านจิตวิญญาณ

1.3 ทรัพยากรทางวัฒนธรรม ศาสนา ประเพณี และวิถีชีวิต พบ 6 กลุ่มคือ ประเพณีอาบ น้ำแร่เดือนเพ็ญ วิถีชีวิตของคนเร่ร่อน วิถีชีวิตพหุวัฒนธรรมและเกษตรบ้านวงใน วิถีชีวิตเกษตร วิถีคนรักกาแฟ และวิถีชีวิตเกษตรพอเพียง บ้านไร่อรุณ ฟาร์มสเตย์ ทั้ง 6 กลุ่ม เหมาะสมต่อการส่งเสริมสุขภาพในด้านการส่งเสริมเพียงลักษณะเดียว ส่วนการตอบสนองความต้องการของทรัพยากรเหมือนกันทั้งหมดในด้านจิตใจ ต่างเพียงประเพณีอาบน้ำแร่เดือนเพ็ญมีมิติด้านจิตวิญญาณร่วมด้วย ขณะที่อีก 5 กลุ่มที่เหลือสะท้อนถึงมิติด้านสังคม

1.4 สถานบริการเพื่อสุขภาพ ผลการศึกษาสามารถแบ่งสถานบริการเพื่อสุขภาพเป็น 4 ประเภท โดยมีข้อค้นพบดังนี้

1) ที่พัก พบ 22 แห่ง ส่วนใหญ่อยู่ในด้านส่งเสริม รองลงมาคือด้านป้องกัน ขณะที่มีเพียงบ้านพักบ่อน้ำร้อนพรรั้ง อำเภอเมืองเท่านั้นที่มีคุณลักษณะในด้านการฟื้นฟู ส่วนมิติการตอบสนองความต้องการของที่พัก ส่วนใหญ่สะท้อนเพียง 2 มิติคือ ทางด้านกายและด้านจิตใจ ทั้งนี้บ้านไร่อรุณ ฟาร์ม สเตย์ อำเภอเกาะเปอร์, โตนเพชร กิโนเอร์กาเด็น อำเภอเมือง และบ้านพักบ่อน้ำร้อนพรรั้ง อำเภอเมือง สะท้อนถึง 3 มิติโดยมีมิติด้านสังคมเพิ่มขึ้นมา ขณะที่บ้านแหลมนาวโฮมสเตย์ อำเภอสุขสำราญ สะท้อน 3 มิติเช่นกัน แต่เป็นด้านจิตใจ ด้านสังคม และด้านจิตวิญญาณ แต่ที่น่าสนใจคือ ก่อังวัลเลย์ อำเภอกระบุรีและโฮมสเตย์ม่วงกลาง อำเภอเกาะเปอร์ สะท้อนทั้ง 4 มิติ

2) สถานบริการสุขภาพ พบ 5 แห่ง อยู่ในด้านส่งเสริมสุขภาพอย่างเดียว ขณะที่ในมิติการตอบสนองความต้องการ ส่วนใหญ่สะท้อนให้เห็น 2 มิติ คือ ด้านกายและจิตใจ และมีเพียงราชาวดี อำเภอเมืองเท่านั้นที่สะท้อนให้เห็นเพียงด้านกายเท่านั้น

3) ร้านอาหารเพื่อสุขภาพ พบ 17 แห่ง อยู่ในด้านการส่งเสริมสุขภาพเพียงอย่างเดียว ยกเว้นร้านรัชชาฟาร์ม อำเภอเมือง ที่มีคุณลักษณะด้านการป้องกัน ขณะที่ในมิติการตอบสนองความต้องการด้านกายพบทั้งหมด 17 แห่ง

4) ผลิตภัณฑ์เพื่อสุขภาพ พบ 10 แห่ง ซึ่งทุกแห่งมีคุณลักษณะการส่งเสริมสุขภาพในด้านการส่งเสริมและมีมิติการตอบสนองความต้องการในด้านกายเหมือนกันทั้งหมด ยกเว้นผลิตภัณฑ์ลูกประคบสมุนไพรที่ต่างจากผลิตภัณฑ์อื่น ๆ ที่สะท้อนคุณลักษณะการรักษาเพียงอย่างเดียว

2. วัตถุประสงค์ที่ 2 ผลการประเมินทรัพยากรท่องเที่ยวที่โดดเด่นในเรื่องส่งเสริมสุขภาพ จังหวัดระนอง จากการประเมินทรัพยากรท่องเที่ยวที่โดดเด่นจากตอนที่ 1 เพื่อนำผลการประเมินที่อยู่ในเกณฑ์ตั้งแต่ระดับปานกลางหรือมากกว่าขึ้นไป มาจัดแบ่งประเภทของทรัพยากรท่องเที่ยวเชิงสุขภาพของจังหวัดระนอง ผลพบว่า ทรัพยากรท่องเที่ยวจังหวัดระนองที่อยู่ในเกณฑ์ดังกล่าวมีดังนี้

2.1 ทรัพยากรน้ำแร่ พบ 5 แหล่งที่ผ่านเกณฑ์ ประกอบด้วย บ่อน้ำร้อนรักษะวาริน แหล่งน้ำแร่ร้อนบ้านพรุั้ง อยู่ในเกณฑ์ระดับสูง ขณะที่บ่อน้ำร้อนพลูหลุมพลี ธารินฮอทสปริง และบ่อน้ำร้อนหาดยาย อยู่ในระดับปานกลาง

2.2 ทรัพยากรน้ำตก พบ 3 แหล่งที่ผ่านเกณฑ์ ประกอบด้วย น้ำตกบกกทราย อยู่ในเกณฑ์ระดับสูง ส่วนน้ำตกบุญญบาล และน้ำตกหงาวอยู่ในระดับปานกลาง

2.3 ทรัพยากรแม่น้ำ ลำธาร พบเพียงคลองลัดโนดแห่งเดียวที่ผ่านเกณฑ์อยู่ในระดับสูง

2.4 ทรัพยากรภูเขา พบ 3 แห่งที่ผ่านเกณฑ์ ประกอบด้วย ภูเขาหญ้าซึ่งประเมินอยู่ในระดับสูง ส่วนเขาฝาชีและเขาพ่อตาโขงโดงอยู่ในระดับปานกลาง

2.5 ทรัพยากรชายหาด เกาะ พบเพียงหมู่เกาะระนอง (เกาะพยาม) เท่านั้นที่ผ่านเกณฑ์ซึ่งประเมินอยู่ในระดับสูง

2.6 ทรัพยากรทางประวัติศาสตร์ พบ 3 แห่งที่ผ่านเกณฑ์ซึ่งประเมินอยู่ในระดับสูงทั้งหมด ประกอบด้วย จวนเจ้าเมืองระนอง บ้านร้อยปีเขียนสือ และพระราชวังรัตนรังสรรค์

2.7 ทรัพยากรประเพณี พบเพียงประเพณีเดียวคือ ประเพณีอาบน้ำแร่เดือนเพ็ญ ซึ่งประเมินอยู่ในระดับสูงมาก

2.8 ทรัพยากรวิถีชีวิต พบเพียงแห่งเดียวที่ผ่านเกณฑ์คือ วิถีชีวิตคนร่อนแร่ ซึ่งประเมินอยู่ในระดับปานกลาง

จากทรัพยากรท่องเที่ยวที่ผ่านเกณฑ์ประเมินข้างต้น สามารถแบ่งประเภทของแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพของจังหวัดระนองเป็น 6 ประเภท ได้แก่ 1) แหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพทางธรรมชาติ 2) แหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพทางประวัติศาสตร์ 3) แหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพทางประเพณีและวิถีชีวิต 4) แหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพทางศาสนสถาน 5) แหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพประเภทสถานบริการเพื่อสุขภาพ ซึ่งแบ่งเป็น 3 ประเภท คือ ที่พัก สถานบริการสุขภาพ และร้านอาหารเพื่อสุขภาพ และ 6) ผลิตภัณฑ์เพื่อสุขภาพ

3. วัตถุประสงค์ที่ 3 ผลการนำเสนอข้อมูลเพื่อออกแบบเส้นทาง รูปแบบและกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพในแหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพของจังหวัดระนอง จากการศึกษาคุณลักษณะของทรัพยากรท่องเที่ยวที่เหมาะสมในการส่งเสริมสุขภาพของจังหวัดระนองทั้ง 4 องค์ประกอบ คือ การส่งเสริมสุขภาพ การป้องกันโรค การรักษาสุขภาพ และการฟื้นฟูสุขภาพ จากนั้นนำไปประเมินศักยภาพพบว่า แหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพในการส่งเสริมสุขภาพส่วนใหญ่กระจุกตัว

ในเขตอำเภอเมือง โดยคุณลักษณะส่วนใหญ่ของทรัพยากรท่องเที่ยวในการส่งเสริมสุขภาพ มี 3 องค์ประกอบ คือ การส่งเสริมสุขภาพ การป้องกันโรค และการฟื้นฟูสุขภาพ ดังนั้น แนวทางในการออกแบบเส้นทาง รูปแบบ และกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ ในแหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพของจังหวัดระนองตามคุณลักษณะของทรัพยากร ประกอบด้วย 2 เส้นทาง คือ 1) “เส้นทางสร้างสุขภาพ” สำหรับนักท่องเที่ยวที่มีสุขภาพดีอยู่แล้วแต่ต้องการดูแลสุขภาพให้ดียิ่งขึ้น และ 2) “เส้นทางฟื้นฟูสุขภาพ” สำหรับนักท่องเที่ยวที่มีสุขภาพไม่ดี ซึ่ง “ฟื้นฟู” มาจากคำว่า “ฟื้นฟูสุขภาพ” และ “รักษา” มาจากคำว่า “รักษาสุขภาพ”

4. วัตถุประสงค์ที่ 4 แนวทางการพัฒนาทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพจังหวัดระนองที่ตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างประเทศ จากการนำเสนอผลงานวิจัยต่อภาคีเครือข่ายการท่องเที่ยวพื้นที่จังหวัดระนอง พบว่า จังหวัดระนองมีทรัพยากรที่มีความหลากหลาย ซึ่งจากการประเมินศักยภาพทรัพยากรท่องเที่ยว มีหลายแห่งอยู่ในระดับปานกลางแต่สามารถพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพได้ จึงต้องได้รับการพัฒนาจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อสร้างความพร้อมในการรองรับการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ โดยสามารถสรุปประเด็นข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ จังหวัดระนอง ดังนี้

4.1 แหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพทางธรรมชาติ แหล่งน้ำพุร้อนพรังเป็นแหล่งทรัพยากรท่องเที่ยวที่มีศักยภาพมากที่สุด เนื่องจากนักท่องเที่ยวสามารถใช้น้ำร้อนสลับน้ำเย็นในลำธารธรรมชาติเพื่อปรับสมดุลร่างกายได้ แต่หากต้องการให้เป็นที่รู้จักและยอมรับ ควรปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐานความสะอาดของสถานที่ การตรวจสอบคุณสมบัติน้ำแร่อย่างสม่ำเสมอจากหน่วยงานที่เชื่อถือได้

4.2 แหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพทางประวัติศาสตร์ ควรมีการถ่ายทอดความรู้ทางประวัติศาสตร์ของจังหวัดระนองที่กำลังจะสูญหาย ปัจจุบันนักสื่อความหมายของแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ของจังหวัดระนองเป็นผู้สูงอายุ ควรค้นหาอาสาสมัครเยาวชนเพื่อเป็นนักสื่อความหมายในแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ที่สำคัญ หรือการเลือกใช้เทคโนโลยีเข้ามาช่วยในการนำเสนอข้อมูลแหล่งท่องเที่ยว

4.3 แหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพทางประเพณีและวิถีชีวิต ควรมีประเพณีอาบน้ำแร่เดือนเพ็ญในทุกปีเพื่อสร้างความต่อเนื่องและความเชื่อถือศรัทธาทางด้านสุขภาพให้กับนักท่องเที่ยว เพิ่มการประชาสัมพันธ์ผลักดันให้เป็นประเพณีที่สำคัญของภูมิภาค

4.4 แหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพทางศาสนสถาน ศาลเจ้าต่ายเต๊ะเอี้ยขาดการประชาสัมพันธ์ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และไม่อยู่ในเส้นทางท่องเที่ยวของบริษัทยาเที่ยว จึงทำให้คนในพื้นที่หรือนักท่องเที่ยวไม่ทราบความโดดเด่นของศาลเจ้าต่ายเต๊ะเอี้ย

4.5 แหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพประเภทสถานบริการเพื่อสุขภาพ ควรให้ความสำคัญกับมาตรฐานการให้บริการของสถานบริการทุกประเภท การต่ออายุหรือการขอรับรองมาตรฐานต่าง ๆ

การพัฒนาบุคลากรในการให้บริการอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ การสร้างความร่วมมือระหว่างหน่วยงานภาครัฐ เอกชน และภาคประชาชน เพื่อการใช้ทรัพยากรร่วมกันอย่างเท่าเทียม

4.6 ผลผลิตงานเพื่อสุขภาพ ควรนำทรัพยากรที่โดดเด่นหรือสัญลักษณ์ของจังหวัดระนอง มาเป็นส่วนหรือองค์ประกอบของผลิตภัณฑ์ เช่น ดอกโกมาซุม พลับพลึงธาร กาหยู เป็นต้น

อภิปรายผล

แนวทางในการพัฒนาทรัพยากรท่องเที่ยวเชิงสุขภาพจังหวัดระนองเพื่อตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ ซึ่งมีปัจจัยเด่นดังนี้

1. การปรับปรุงและเพิ่มเติมโครงสร้างพื้นฐาน รวมทั้งกระบวนการคัดกรองโรค ตลอดจนความสะอาดและความปลอดภัยของพื้นที่ ซึ่งถือว่าเป็นสิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐานของแหล่งท่องเที่ยว (Alaeddinoglu, F. และ Can, AS, 2010; ฐมาจรี ปาลอภิไทร, 2560) ทั้งนี้การคัดกรองโรคและตรวจร่างกายเป็นสิ่งที่สร้างความเชื่อมั่นด้านความปลอดภัยจากการระบาดของโรคในสถานที่ให้บริการ ซึ่งความปลอดภัยเป็นองค์ประกอบที่ทำให้นักท่องเที่ยวเกิดความเชื่อมั่น รวมถึงความสะอาดของสถานที่ที่แสดงถึงสุขอนามัยที่ดี (รัตเกล้า เปรมประสิทธิ์, 2558; กัญญาวิณัฏ์ ลำสัน, 2558) อีกทั้งยังเป็นปัจจัยสนับสนุนและทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ (Ritchie and Crouch, 2002)

2. การสื่อความหมายทางการท่องเที่ยว ซึ่งอาจอยู่ในรูปแบบของสื่อที่ไม่ใช่คนอย่างการใช้เทคโนโลยีนำเสนอข้อมูลสถานที่ท่องเที่ยว และสื่อที่ใช้คนอย่างการหาอาสาสมัครเยาวชนในพื้นที่เพื่อถ่ายทอดความรู้แก่เยาวชน โดยเฉพาะในด้านประวัติศาสตร์ที่เสี่ยงต่อการสูญหาย ซึ่งแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพทางประวัติศาสตร์มีคุณค่าทางวิชาการและการเรียนรู้ มีเอกลักษณ์/คุณค่าเฉพาะเชิงการท่องเที่ยว (รัตเกล้า เปรมประสิทธิ์, 2558) รวมทั้งการค้นหอาสาสมัครเยาวชนเป็นนักสื่อความหมายนั้น ทรัพยากรบุคคลถือเป็นทรัพยากรที่สำคัญในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ (Ritchie and Crouch, 2002)

3. การสร้างการรับรู้ ความเข้าใจ และอบรมเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพที่สัมพันธ์กับแหล่งท่องเที่ยวหรือรูปแบบการท่องเที่ยวที่มีอยู่ภายในจังหวัดระนอง โดยเฉพาะการสร้างการเข้าใจถึงการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพได้ ซึ่งอาจจัดแบ่งเขตพื้นที่ให้เหมาะสมกับกิจกรรมและสร้างความน่าหลงใหลในวิถีชีวิตของคนในชุมชน (Hoheb และ Voig, 2013) สอดคล้องกับการศึกษาของสรณ์นันท์ ดันตือโฆษกุล อัครวงศ์ และคณะ (2561) ที่พบว่าแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพประเภทวิถีชีวิตของคนในชุมชนเป็นหนึ่งในแหล่งท่องเที่ยวท่องเที่ยวเชิงสุขภาพที่มีความโดดเด่นในการสร้างความน่าหลงใหลของจังหวัดนครศรีธรรมราช

4. การให้ความสำคัญกับการรักษามาตรฐานการให้บริการและการพัฒนาบุคลากรให้บริการ รวมถึงการสร้างเอกลักษณ์รูปแบบการให้บริการในพื้นที่ให้เป็นหนึ่งเดียวกัน เพื่อสร้างอัตลักษณ์ของสปาระนองที่สะท้อนถึงภูมิหลังของจังหวัด เช่น เครื่องแต่งกายผู้ให้บริการ สมุนไพรหลัก เป็นต้น

5. การสร้างความร่วมมือและสนับสนุนจากเครือข่ายทางการท่องเที่ยวของจังหวัดระนอง ทั้งระดับหน่วยงานภาครัฐ เอกชน และภาคประชาชน ซึ่งเครือข่ายการท่องเที่ยวจังหวัดระนอง ควรได้รับการขับเคลื่อนโดยภาครัฐและเอกชนร่วมมือกันวางแผนและนโยบายการพัฒนา ตรวจสอบ มาตรการและประเมินผล เพื่อสร้างความยั่งยืนให้การท่องเที่ยวจังหวัดระนอง (Ritchie and Crouch, 2002)

องค์ความรู้ใหม่จากการวิจัย

จากการศึกษาพบว่าคุณลักษณะของทรัพยากรการท่องเที่ยวที่เหมาะสมในการส่งเสริมสุขภาพของพื้นที่จังหวัดระนอง ประกอบด้วย การส่งเสริมสุขภาพ การป้องกันโรค การรักษาสุขภาพ และการฟื้นฟูสุขภาพ เพื่อนำมาประเมินศักยภาพกำหนดลงในแผนที่จังหวัดระนอง เพื่อเป็นแนวทางในการออกแบบเส้นทาง รูปแบบ และกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพในแหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพของจังหวัดระนอง คุณลักษณะของทรัพยากรการท่องเที่ยวที่เหมาะสมในการส่งเสริมสุขภาพของพื้นที่จังหวัดระนองส่วนใหญ่ช่วยในเรื่องการส่งเสริมสุขภาพ การป้องกันโรค และการฟื้นฟูสุขภาพ ดังนั้นแนวทางการสร้างเส้นทาง รูปแบบ และกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพในแหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพของจังหวัดระนอง ตามคุณลักษณะของทรัพยากร คือ “เส้นทางสร้างสุขภาพ” สำหรับนักท่องเที่ยวที่มีสุขภาพดีอยู่แล้วแต่ต้องการดูแลสุขภาพให้ดียิ่งขึ้น และ “เส้นทางฟื้นฟูสุขภาพ” สำหรับนักท่องเที่ยวที่มีสุขภาพไม่ดี ซึ่ง “ฟื้นฟู” มาจากคำว่า “ฟื้นฟูสุขภาพ” และ “รักษา” มาจากคำว่า “รักษาสุขภาพ”

สรุป

1. คุณลักษณะของทรัพยากรท่องเที่ยวที่เหมาะสมในการส่งเสริมสุขภาพของจังหวัดระนอง โดยอาศัยองค์ประกอบ 4 มิติ ที่ทำให้สุขภาพมีความสมบูรณ์จนเกิดสุขภาพแบบองค์รวม ซึ่งสามารถแบ่งเป็น 2 กลุ่มคือ กลุ่มที่มีคุณลักษณะซ่อมแซมสุขภาพ และกลุ่มที่มีคุณลักษณะสร้างสุขภาพ โดยทรัพยากรที่มีคุณลักษณะดังกล่าวในจังหวัดระนอง มี 9 ประเภท ประกอบด้วย น้ำแร่ น้ำตก แม่น้ำ ลำธาร ภูเขา ถ้ำ ชายหาด เกาะ แหล่งประวัติศาสตร์ ประเพณี และวิถีชีวิต นอกเหนือจาก 9 ประเภท แล้วนั้นยังพบศาสนสถานและสถานบริการเพื่อสุขภาพ จำแนกเป็นที่พัก สถานบริการสุขภาพ ร้านอาหารเพื่อสุขภาพ และผลิตภัณฑ์เพื่อสุขภาพ

2. การประเมินทรัพยากรการท่องเที่ยวของจังหวัดระนองที่โดดเด่นในเรื่องส่งเสริมสุขภาพ พบว่า ประเพณีการอาบน้ำแร่เดือนเพ็ญมีความโดดเด่นมากที่สุด ตามด้วยทรัพยากรชายหาด/เกาะ ทรัพยากรทางประวัติศาสตร์ น้ำแร่ แม่น้ำ/ลำธาร ภูเขา น้ำตก ทรัพยากรด้านวิถีชีวิต และถ้ำ ตามลำดับ และสามารถแบ่งแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพตามความโดดเด่นของทรัพยากรท่องเที่ยว ได้ 6 ประเภท ประกอบด้วย แหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพทางธรรมชาติ ทางประวัติศาสตร์ ทางประเพณี ทางศาสนสถาน สถานบริการเพื่อสุขภาพ และผลิตภัณฑ์เพื่อสุขภาพ

3. แนวทางการสร้างเส้นทาง รูปแบบและกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพของแหล่งท่องเที่ยว ในจังหวัดระนองพบว่าส่วนใหญ่กระจุกตัวในอำเภอเมือง อีกทั้งคุณลักษณะของทรัพยากรในพื้นที่ ส่วนใหญ่นั้นจะช่วยในเรื่องการส่งเสริมสุขภาพ การป้องกันโรค และการฟื้นฟูสุขภาพ เหตุนี้จึงสามารถ กำหนดได้ 2 เส้นทาง ประกอบด้วย “เส้นทางสร้างสุขภาพ” และ “เส้นทางฟื้นฟูสุขภาพ”

4. แนวทางการพัฒนาทรัพยากรท่องเที่ยวเชิงสุขภาพจังหวัดระนองที่ตอบสนองความต้องการ ของนักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างประเทศ ดังนี้

4.1 แหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพทางธรรมชาติ ควรปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐานแบบครบวงจร มีการจัดคัดกรองโรคที่มาตรฐาน รักษาความสะอาดของพื้นที่ มีการตรวจสอบและรับรองคุณสมบัติ น้ำแร่

4.2 แหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพทางประวัติศาสตร์ ควรเพิ่มเทคโนโลยีในการนำเสนอข้อมูล แหล่งท่องเที่ยว มีการถ่ายทอดความรู้แก่เยาวชนในพื้นที่

4.3 แหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพทางประเพณีและวิถีชีวิต ควรสร้างความเข้าใจและอบรมแก่ ชุมชนเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ รวมถึงบูรณาการการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพกับการท่องเที่ยวโดย ชุมชน สร้างความเชื่อและความศรัทธาด้านสุขภาพในประเพณีอาบน้ำแร่เดือนเพ็ญ

4.4 แหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพทางศาสนสถาน ควรเพิ่มสิ่งอำนวยความสะดวกและ ความสะอาดของพื้นที่ รวมถึงเครือข่ายการท่องเที่ยวจังหวัดควรส่งเสริมการท่องเที่ยวประเภท ศาสนสถานให้เป็นที่รู้จัก

4.5 แหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพประเภทสถานบริการเพื่อสุขภาพ ควรสร้างเอกลักษณ์ การบริการเป็นรูปแบบเดียวกันทั้งพื้นที่โดยสะท้อนถึงภูมิหลังของจังหวัดระนอง และรักษามาตรฐาน การบริการและพัฒนาบุคลากรอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ควรใช้ประโยชน์จากทรัพยากรเพื่อสร้าง เอกลักษณ์ในการให้บริการ การสร้างความร่วมมือระหว่างหน่วยงานภาครัฐ เอกชน และภาคประชาชน

4.6 ผลิตภัณฑ์เพื่อสุขภาพ ควรใช้ทรัพยากรที่โดดเด่นของจังหวัดมาเป็นส่วนประกอบ ของผลิตภัณฑ์ รวมถึงการกำหนดตราสัญลักษณ์ที่เป็นหนึ่งเดียวเพื่อป้องกันการสร้างความสับสน ให้กับนักท่องเที่ยว

ทั้งนี้ นักวิจัยขอขอบคุณมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์ ที่สนับสนุนการดำเนินการวิจัยให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

หน่วยงานภาครัฐและที่เกี่ยวข้อง ควรสร้างความร่วมมือเพื่อพัฒนาทรัพยากรให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ โดยอาจารย์ร่วมกับทางภาคเอกชนในการพัฒนาดังกล่าว นอกเหนือจากการพัฒนาทรัพยากรท่องเที่ยวแล้วนั้น ควรสร้างการรับรู้ให้กับนักท่องเที่ยวเกี่ยวกับข้อมูลประโยชน์ด้านสุขภาพ ที่นักท่องเที่ยวได้รับจากแหล่งท่องเที่ยวประเภทดังกล่าว อีกทั้งการสร้างโครงสร้างพื้นฐานภายในแหล่งท่องเที่ยวและส่งเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยวที่มีคุณลักษณะที่โดดเด่นให้เป็นที่รู้จักและมีชื่อเสียงมากขึ้น

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

ควรศึกษาทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มีความเหมาะสมทางการแพทย์ และทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มีความเหมาะสมในการจัดกิจกรรมกีฬาเพื่อสุขภาพ เพื่อให้ครอบคลุมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพพื้นที่จังหวัดระนองในทุกประเด็น ซึ่งจะนำไปสู่นโยบายของจังหวัดที่จะทำให้จังหวัดระนองเป็นเมืองแห่งสุขภาพให้นักท่องเที่ยวเกิดความรู้สึกสงบ และส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพไปในทิศทางเดียวกัน

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงท่องเที่ยวและกีฬา. (2561). *ความสุขของนักท่องเที่ยวในการเลือกจุดหมายปลายทาง*. สืบค้น 14 กรกฎาคม 2563. จาก www.mots.go.th/main.php?fiename=index.
- กัญญาวิณัฒน์ ลำสัน. (2558). *การจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในพื้นที่ปากแม่น้ำบางปะกง จังหวัดฉะเชิงเทรา*. (วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต). กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ชยาภรณ์ อีระเวชพลกุล และไพฑูรย์ เจตธำรงชัย. (2561). กลยุทธ์การตลาดเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงส่งเสริมสุขภาพในพื้นที่อำเภอเมืองระนอง จังหวัดระนอง. *วารสารรัชต์ภาคย์*, 12(27). 85-100.
- ฐมจारी ปาลอภิตโร. (2560). *การศึกษาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวรอบพื้นที่โรงไฟฟ้าบางปะกง จังหวัดฉะเชิงเทรา*. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยศรีปทุม.

- รัตเกล้า เปรมประสิทธิ์. (2558). *การศึกษาศักยภาพและความสามารถในการรองรับการท่องเที่ยวอำเภอภูเรือ จังหวัดเลย*. พิษณุโลก: มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- สรศักดิ์นันท์ ตันติอุโฆษกุล และคณะ. (2561). *การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพของจังหวัดนครศรีธรรมราช ให้เป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพของภาคใต้ตอนบน*. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช.) และสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).
- สุริย์ ธรรมิกบวร. (2554). *การพยาบาลองค์รวม: กรณีศึกษา*. กรุงเทพมหานคร: ธนาเพรส จำกัด.
- Alaeddinoglu, F. & Can, AS. (2010). Identification and classification of nature-based tourism resources: western Lake Van basin, Turkey. *Procedia Social and Behavioral Sciences*, 19(2011). 198–207.
- Global Spa Summitt. (2012). RESEARCH REPORT : GLOBAL SPA SUMMIT 2011. *Wellness Tourism and Medical Tourism: Where Do Spas Fit?*.
- Hoheb, C. (2013). *Top 10 trends wellness travel 2013. Wellness Tourism Worldwide*. Retrieved on September 30, 2022. from www.wellnesstourismworldwide.com.
- Mueller, H., & Kaufmann, E. L. (2001). Wellness tourism: Market analysis of a special health tourism segment and implications for the hotel industry. *Journal of Vacation Marketing*, 7, 5-17.
- Ritchie and Crouch. (2002). *The competitive destination: A sustatinable touism perspective*. Wallingford, United Kingdom: CABI Publishing.